

PRIŽELJKIVANI ODNOS PREMA HRVATSKOM JEZIKU U ISELJENIŠTVU

(kratki osvrt na iskustva u Švicarskoj)

Jezik povezuje i dijeli svjetove, liječi i ranjava. Njime zamagljujemo i tumačimo svijet. Progovara različito na različitim područjima. Drukčije zvuče neki događaji u literaturi nego u historiografiji.

Oblikovano je jezikom mnoštvo mitova. Među ostalim, i mit o zidu oko grada Tebe prema kojemu su dvojica mladića svirala tako opojno liru da su se stijene same od sebe slagale u zid. Naime, tada nije postojao novac kao plaćevno sredstvo, stoga su umjesto ulaznica slušatelji morali u vrijeme koncerta podizati kamenje s tla kako bi zidari mogli svojim rukama graditi zid. U narodu se, ipak, proširilo da su lire nazidale zid kako to pripovijeda Palaifatos u *Nevjerojatnim pričama*.²

* * *

Osvrćem se na neka događanja u Švicarskoj koja su mi ostala u posebnom sjećanju, a odnose se na dragi hrvatski jezik. Želim o tome pričati Hrvatima i Hrvatima, ali i drugima, jer se tiču znanja i učenja hrvatskoga jezika. Te svoje istinite „priče” smatram osobito prikladnima za objavljivanje u *Hrvatskome*, časopisu za teoriju i praksu nastave hrvatskoga jezika, književnosti, govornoga i pismenog izražavanja te medijske kulture koji izdaje Hrvatsko filološko društvo iz Zagreba. U skladu s tom mojom nakanom pripovijedat ću samo o događanjima ili razgovorima koji mogu biti izrazito svrhoviti, poticajni za učenje hrvatskoga jezika u iseljeništvu.

1. U lipnju 2019. moja (hrvatska i švicarska) obitelj bila je pozvana na jedno švicarsko rođendansko slavlje. Našli smo se za stolom s ne-

---

² Palaiphatos, *Unglaubliche Geschichten*, Stuttgart, 2002.

koliko dotad nepoznatih Švicaraca. Kad me je jedan među njima upitao odakle potječe ime Tihomir, rekao sam mu da sam Hrvat. Čim sam izustio riječ Hrvat, gospođa koja je sjedila s druge strane stola počela je sa mnom razgovarati na hrvatskom. Saznao sam da je jako mlada našla jednoga Stipana s ušća Neretve, a zatim dobro naučila hrvatski: što od njega što od njegove obitelji. S njim je porodila četiri sina: Antu, Jozu, Ivana i Stipana. Nažalost, izgubili su rano Stipana, muža i oca.

Gospođa je svojim „neretvanskim” govorom objasnila da nije potrebno s velikim žaljenjem gledati na nju kao samohranu majku koja ima „četiri prekrasna sina poput vitih jablanova”. Svake godine s njima posjećuje zavičaj svoga pokojnoga muža. Odlično su naučili hrvatski jezik na radost hrvatske rodbine i prijatelja.

Uzorna majka, hrvatska neretvanska „nevista” (snaha), i uzorni njezini „jablanovi”, dični hrvatski neretvanski unuci, brižno čuvaju uspome- nu na muža i oca, ponose se njime i njegovom domovinom Hrvatskom koju smatraju također svojom dragom domovinom.

2. Tijekom prijateljske svečanosti na kojoj je sudjelovalo poveliko društvo jedna je djevojka vrlo lijepo zapjevala prekrasnu hrvatsku ljubavnu pjesmu. Nakon što sam je priupitao o njezinoj mogućoj obiteljskoj svezi s Hrvatskom, odgovorila je kratko: „Ne!” Međutim, odmah je srdačno pridodala da ju je katkada pričevala njihova podstanarka Hrvatica dok je bila dijete. S njome je veselo, među ostalim, pjevala hrvatske pjesme.

Izvrсна artikulacija hrvatskih riječi, skladno i dojmljivo pjevanje te djevojke naveli su me na zaključak da u različitim okolnostima svaki Hrvat i Hrvatica u iseljeništvu na svoj način može doprinosti dragocjenoj promidžbi hrvatskoga jezika i Hrvatske.

3. Moja su me djeca tijekom školovanja upoznavala sa svojim vršnjakinjama i vršnjacima, školskim prijateljima te njihovim roditeljima Švicarkama i Švicarcima, ali i drugima. Svima sam predstavljan kao Hrvat, a moja supruga (majka naše djece) predstavljana je kao rođena

Švicarka. Nisam tada ni slutio koliko smo ih u prijateljskim razgovorima zainteresirali za Hrvatsku i hrvatski jezik.

Djeca su se nakon zajedničkog školovanja razilazila svojim putovima i vrlo rijetko su se sretala. Međutim, godine 2009. gospođica Nathalie, jedna između tih bivših školskih prijateljica, nazvala je moju obitelj telefonom i rekla da bi željela doći k nama na kavu. Čim je došla, pružila mi je svoj istraživački licencijatski rad sa Sveučilišta u Bazelu.³ Iznenađeno sam je pitao *gdje je naučila hrvatski*. „U svom selu družila sam se s djecom čiji su roditelji Hrvati”, odgovorila je na standardnome hrvatskome jeziku.

*U vrlo zanimljivom razgovoru Nathalie nas je upozorila i na svoju kolegicu Nadine koja je na isti način „svladala” hrvatski. Zajedno su otišle u Zagreb, studirale i istraživale tijekom jedne akademske godine, a zatim položile licencijat iz historiografije.*⁴

4. Osam godina nakon Nathalie i Nadine, javio mi se Thomas čiji je doktorski rad ugledao svjetlo dana u obliku tiskane knjige. Bio je jako ponosan, zato što mu je knjiga izišla u nakladi Istraživačkoga centra „Diplomatski dokumenti Švicarske” (*Forschungsstelle Diplomatische Dokumente der Schweiz, Dodis*).⁵ On je odrastao u velegradskoj četvrti čiji su stanovnici bili dobrim dijelom „gastarbeiteri” iz Jugoslavije. Igrao se s njihovom djecom, u trgovini i pekarnici posluživale su ga uglavnom žene iz te bivše države, a u školi se družio s njihovom djecom. U njegovu usmenom izražavanju, za razliku od Nathalie i Nadine, zamijeti se „mješavina” dvaju jezika: hrvatskoga i srpskoga.

---

³ Nathalie Keigel, *Geschichte, Geschichtsschreibung und Instrumentalisierung: Die Kontroverse um den Zagreber Erzbischof Alojzije Stepinac während des NDH und danach (Povijest, pisanje povijesti i instrumentalizacija. Prijepori oko zagrebačkoga nadbiskupa Alojzija Stepinca za vrijeme NDH i kasnije)*, Basel, 2009.

⁴ Nadine Freiemuth, *Geschichte im Fussballstadion: Die Bad Blue Boys von Dinamo Zagreb. Symbolik, Erinnerung und Nationalismus von den 1980er Jahren bis in die heutige Zeit (Povijest na nogometnom stadionu: Dinamovi BBB-ovci u Zagrebu. Simboli, sjećanje i nacionalizam)*, Basel, 2009.

⁵ Thomas Bürgisser, *Wahlverwandschaft zweier Sonderfälle im Kalten Krieg. Schweizerische Perspektiven auf das sozialistische Jugoslawien 1943–1991*, Bern, 2017.

5. Tijekom obrambenoga Domovinskoga rata u Hrvatskoj jedna je dvanaestogodišnja Hrvatica s majkom, bratom i sestrom doselila iz ratom zahvaćenoga Osijeka u Švicarsku. Budući da joj je majka bila Švicarka, govorila je s njom njemački, stoga joj se nije bilo teško uklopiti u švicarske škole i društvo. Nakon završenog studija, udala se i dobila dvije kćeri s čovjekom čiji materinski jezik je kurdski. On s djecom govori kurdski, ona hrvatski, a djeca u dječjem vrtiću i u školi uče njemački. Majka im je još kupila *Bibliju* na hrvatskom.⁶

Ta se praksa podudara s teorijom Jürgena Meisela, umirovljenoga profesora lingvistike na Sveučilištu u Hamburgu. On tvrdi da s djecom valja govoriti materinskim i očinskim jezikom od rođenja:

„Do treće godine djeca svladavaju važne dijelove gramatike nekog jezika. Rječnik se može obogatiti u svakoj dobi, ali gramatika ne može bez poprilične muke. Počne li dijete u trećoj ili četvrtoj godini učiti novi jezik, može ga savršeno svladati. Počne li pak učenje jezika tek sa šest godina, kasnije će se moći primijetiti da taj jezik nije njegov materinski jezik.”⁷

Sukladno tome umjesto zaključka navodim riječi Ivne Žic, Zagrepčanke po rođenju, kazališne redateljice i spisateljice s natpisom (adresom) u Zürichu i Beču koja je prema svome biografskom romanu *Die Nachkommende (Potomkinja)*, Berlin, 2019.)⁸ kao četverogodišnja djevojčica došla s roditeljima u Švicarsku. U jednom je razgovoru za novine sugestivno rekla:

„Hrvatski jezik mi samorazumljivo teče preko usana. Govorni hrvatski je moj najbolji dom – dok mi je u pisanju puno više stran.”⁹

Tihomir Nuić

---

⁶ Natalie Avanzino, „Drei Sprachen, zwei Religionen, eine Familie”, *Neue Zürcher Zeitung*, 5. 12. 2014., str. 18.

⁷ Astrid Viciano, „Mehrsprachigkeit ist keine Frage der Intelligenz”, *Tages-Anzeiger*, 8. 8. 2019., str. 34.

⁸ Roman je u Švicarskoj naišao na jako dobar odjek i dobio je vrlo pozitivne kritike u priopćilima.

⁹ Alexandra Kedves, „Vom Versuch, in der Fremde neue Beziehungen zu schaffen”, *Tages-Anzeiger*, 31. 10. 2019., str. 31.